

Sectorinstituut Openbare Bibliotheken

Het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken (SIOB) voert de landelijke regiefunctie uit ten behoeve van een toekomstbestendige openbare-bibliotheekfunctie. Daartoe initieert het beleid over digitale innovatie en voorzieningen voor aangepast lezen. Verder bevordert het verbinding, samenhang en efficiëntie binnen het openbare bibliotheekstelsel als geheel. Het beoogt als onderzoeks- en kennisinstituut (wetenschappelijke) visies te ontwikkelen die dienen ter onderbouwing van strategische beleidsvoornemens.

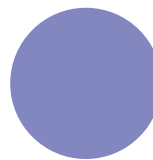
Van het gevraagde subsidiebedrag is het grootste deel bestemd voor speciale doelgroepen. Voor de ‘aangepast lezenden’ is € 10.011.223 beschikbaar en voor de bibliotheek voor varenden € 228.277. Per saldo blijft er € 4.200.000 over voor de stelseltaken.

Subsidieadvies

De Raad voor Cultuur adviseert het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken geen subsidie toe te kennen en de onvervulde plek in de basisinfrastructuur opnieuw open te stellen onder aangepaste voorwaarden.

Het SIOB heeft als ondersteunende c.q. regievoerende instelling een belangrijke functie te vervullen in het openbare-bibliotheeklandschap. Dit verkeert in een transitiefase, als gevolg van een reductie van gemeentelijke en provinciale middelen en nieuwe taken op het gebied van digitalisering. De raad stelt niettemin vast dat het SIOB niet afdoende zijn taken vervult. In het *Advies beleidsplan Sectorinstituut Openbare Bibliotheken 2010 – 2012* ^[49] en in de sectoranalyse bij het *Advies bezuiniging cultuur 2013 – 2016* ^[50] schreef de raad wat hij van het SIOB verwacht. Zijn aanbevelingen zijn echter niet opgevolgd. Sinds de oprichting in 2010 heeft het SIOB regie noch focus ontwikkeld; hierdoor is zijn gezag in het veld beperkt. Innovatieve en strategische visies zijn afwezig. Gelet op het belang van een ondersteunende instelling voor de openbare bibliotheken, stelt de raad voor deze functie opnieuw open te stellen.

In onderstaande beoordeling schetst de raad de noodzakelijke voorwaarden voor de invulling van de ondersteunende functie. De kern ervan is dat een ondersteunende instelling openbare bibliotheken zich niet richt op het instituut bibliotheek; dat is meer een taak voor de branchevereniging. De ondersteunende instelling richt zich wél op de vraag op welke wijze de maatschappelijke doelen, namelijk de vijf kernfuncties die (nu) door de openbare bibliotheken worden nagestreefd, in de toekomst zo goed mogelijk kunnen worden gewaarborgd.

€ 0
geadviseerd
subsidiebedrag

€ 14.440.000
gevraagd
subsidiebedrag

De aanvraag is gebaseerd op artikel 3.39 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid.

49
Advies beleidsplan Sectorinstituut Openbare Bibliotheken 2010 – 2012 2 juli 2010 met kenmerk: bib-2008.04884/8; Sectoranalyse bij Noodgedwongen keuzen.

50
Advies bezuiniging cultuur 2013 – 2016 29 april 2011.

Beoordeling

Preambule

Het inzicht in de activiteiten van het SIOB blijft beperkt, omdat de taken die de instelling in het kader van Bibliotheek.nl (met een budget van circa € 14.000.000) en Kunst van Lezen (met een budget van jaarlijks circa euro € 2.800.000) samen met Stichting Lezen uitvoert niet onder de basisinfrastructuur vallen. De raad is van mening dat dit aangepast moet worden om een integrale beoordeling en afweging mogelijk te maken.

Kwaliteit

De subsidieaanvraag van het SIOB is onduidelijk. Van een instelling die onderzoeksverantwoordelijkheden draagt en geacht wordt de centrale regie te voeren, mag conceptuele helderheid worden verwacht. Zo heeft het SIOB in zijn aanvraag – zonder enige toelichting – de doelstellingen van de sector ondergeschikt gemaakt aan wat het noemt: de ‘persoonlijke ontwikkeling van de burger’. Daarbij wordt het zicht op het gedifferentieerde geheel van de ‘vijf bibliothecaire kernfuncties’ enigszins vertroebeld. De staatssecretaris vraagt of de raad de zienswijze deelt dat ‘ontwikkeling’ de grondslag vormt van deze kernfuncties, gelet op het feit dat de functie ‘lezen en literatuur’ deel ervan uitmaakt en mede gericht is op ‘ontspanning’. Dit debat over de vraag of een van de onderscheiden functies aan de andere vooraf moet gaan, is volgens de raad niet bevorderlijk voor een heldere visie op de maatschappelijke meerwaarde van het stelsel als geheel. De kernfuncties zijn immers containerbegrippen.

De raad stelt vast dat het SIOB blijft opteren voor een beperkte roloppvatting waarin uitvoerende taken overheersen en de instelling zich – wat de regietaak betreft – bij voorbaat afhankelijk verklaart van het draagvlak in de branche. Dat betekent dat het SIOB zich, in tijden waarin *top down* innovatie en regie onontbeerlijk worden geacht, *bottom up* teveel laat leiden door conservatieve opvattingen.

Een regieorgaan moet zijn gezaghebbende stem juist doen klinken op alle relevante bestuursniveaus. Hij moet zich ook inlaten met openbare-bibliotheekvoorzieningen op lokaal niveau. De sector bestaat immers nog voor ruim 90% uit fysieke en lokale instellingen.

De consequentie van bovenstaande is dat de eerste twee vragen uit de adviesaanvraag (met betrekking tot gekozen speerpunten, prioriteiten en de effectiviteit van het beleid) ontkennend moeten worden beantwoord. Naar het oordeel van de raad schiet het SIOB hier tekort.

Over de ambities met betrekking tot de digitale openbare bibliotheek (Bibliotheek.nl) wordt in de aanvraag vrijwel niets gezegd. De raad mist eveneens constructieve en tot beleid gesmede ideeën over de (infrastructurele gevolgen van de) op handen zijnde sluiting van mogelijk honderden bibliotheekvestigingen en over de implicaties van het overhevelen van middelen uit het gemeentefonds ten behoeve van Bibliotheek.nl. Juist op dergelijke cruciale punten zou een regieorgaan zich moeten concentreren.

Ook over zijn positie in het veld is het SIOB niet duidelijk. Het heeft in de aanvraag een meerjarig onderzoek opgenomen naar de maatschappelijke opbrengst van bibliotheken dat ‘de bibliotheken een instrument in handen (geeft) waarmee ze zichzelf kunnen positioneren ten opzichte van hun stakeholders’. Het SIOB lijkt zich hiermee op te stellen als belangenbehartiger van de openbare bibliotheken. Dat kan onmogelijk zo zijn, want die hebben immers al een belangenbehartiger in de Vereniging Openbare Bibliotheken. De taak van het SIOB is juist om vanuit een onafhankelijke positie en in opdracht van de staatssecretaris de maatschappelijke opbrengst van de functies van bibliotheken kritisch te volgen en, als dat nodig is, fundamentele herordeningen in de sector voor te stellen.

Publieksbereik

Het SIOB heeft niet direct een publiekstaak, wel een intermediaire taak. Bijvoorbeeld door voorzieningen te creëren voor specifieke doelgroepen. Uit de subsidieaanvraag blijkt dat het SIOB van plan is € 10.200.000 te besteden aan voorzieningen voor speciale doelgroepen (de aangepast lezenden en varenden). Dit is ruim 70% van het totaal gevraagde subsidiebudget. Hierbij wordt geen specificatie of overzicht gegeven van de beoogde resultaten, waardoor de raad geen oordeel kan geven of het SIOB met deze subsidie *value for money* levert.

Cultureel ondernemerschap

Het SIOB geeft niet afdoende aan hoe het de bibliotheeksector als geheel wil bereiken en ondersteunen. Een marketingplan ontbreekt. Evenmin is helder welke allianties precies bestaan tussen het SIOB, de universiteitsbibliotheken en de Koninklijke Bibliotheek en welke (logistieke of economische) voordelen hieruit worden gehaald.

De raad constateert verder dat de beheerslasten zijn verdubbeld. Hoewel opvallend en zorgelijk, wordt de oorzaak hiervan niet toegelicht.

Educatie

Het SIOB constateert terecht dat een van de belangrijkste taken van de bibliotheek het ondersteunen c.q. bevorderen van lees- en mediavaardigheden van kinderen is. Het huidige gefragmenteerde aanbod van bibliotheken maakt een regisseursrol van het SIOB hierbij onontbeerlijk; verhoging van de effectiviteit en de professionaliteit moeten prioriteit hebben. Programmalijnen als Bibliotheek op School en Kunst van Lezen in samenwerking met Stichting Lezen acht de raad kansrijk voor het verhogen van de opbrengsten van de lokale bibliotheek. Het voorgenomen onderzoek naar de effecten van deze bibliotheekinterventies vloeit logisch voort uit de rol die het SIOB vervult.

(Inter)nationaal belang

De nationale openbare-bibliotheeksector is een decentraal stelsel in transitie. Het vraagt om een krachtig sectorinstituut. Daarvan mag worden verwacht dat het strategische en operationaliseerbare visies uitdraagt met betrekking tot de openbare-bibliotheekfuncties voor de middellange en lange termijn. Het SIOB ontbeert deze visies. Als gevolg daarvan is het gezag om effectief en efficiënt te kunnen opereren onder de maat. Een analyse van de oorzaken hiervan ligt in de rede.